

О. В. Кузнєцовакандидат психологічних наук, доцент,
докторант кафедри загальної та диференціальної психології
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

КООРДИНАТИ ЧАСОВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ ОСІБ З РІЗНОЮ СПРЯМОВАНІСТЮ ІННОВАЦІЙНОСТІ

У статті висвітлено результати теоретико-емпіричного дослідження особливостей часової перспективи осіб з різною спрямованістю інноваційності. Інноваційність розглядається як стійка властивість особистості, як її здатність до корисних перетворень середовища від стану звичної (хабітуальної) дійсності до оновленої (модернізованої) через пошук та впровадження нововведень (ідей, сенсів, технологій тощо). Спрямованість інноваційності відображає вибірковість у психічному реагуванні на новизну та зміни у середовищі та розкриває індивідуальний вибір, «переваги» певних сфер життєдіяльності для прояву цієї властивості. Встановлено, що особи з різною спрямованістю інноваційності характеризуються певною специфікою часової перспективи, що виявляється як своєрідна суб'єктивна репрезентація подій минулого, теперішнього та майбутнього.

Ключові слова: інноваційність, спрямованість інноваційності, інноваційна особистість, часова перспектива, психологічний час, життєвий шлях.

Постановка проблеми. Надважливим завданням розбудови сучасної України та інших модерних держав світу є не лише розвиток інноваційної економіки та виробництва, а й формування інноваційної культури та суспільства, здатного до масової взаємодії з інноваціями. В цьому контексті актуалізуються питання психологічної сприйнятливості людини до нововведень, готовності до їх впровадження та поширення, що регулюється стійкою психічною властивістю – інноваційністю. Разом з тим гуманізація всіх сфер суспільства потребує поглиблення наукових уявлень про суб'єктивний світ людини, зокрема усвідомлення перебігу власного існування та ставлення до часу свого життя. Важливим є дослідження індивідуальних відмінностей в уявленнях особистості про власне минуле та майбутнє, в організації різних векторів часової перспективи.

Аналіз останніх досліджень. Проблема часової перспективи останніми роками активно привертає увагу дослідників. В низці публікацій наведено докладний огляд сформованих на сьогодні в психології підходів до аналізу цього явища [6; 9; 10; 11]. Ми спираємось на розуміння часової перспективи, запропоноване Ф. Зімбардо, де вона визначається як несвідомий процес організації життєвого досвіду в часові категорії (минуле, теперішнє, майбутнє), який дозволяє упорядкувати події та їх значення [1, с. 60]. Водночас важливим для нас є положення щодо мотиваційної природи часової перспективи, яка є конфігурацією темпорально локалізованих мотиваційних об'єктів [7, с. 389].

За даними огляду Л.М. Яворівської та Г.С. Хафізової часова перспектива досліджується у взаємозв'язку з такими феноменами, як

якість життя (психологічне благополуччя, уявлення особистості про життєвий успіх), ціннісно-смилова сфера особистості, саморегуляція, стратегії організації часу, особистісна криза, схильність до ризикової поведінки, аддикції, тривожність та інше [11]. Втім, досі бракує досліджень співвідношення часової перспективи з інноваційністю як властивістю, котра врегульовує взаємодію особистості з новизною та нововведеннями.

Власне поняття «інноваційність» (в широкому розумінні) імманентно містить часові контексти, проте це стосується соціокультурних аспектів, а не особистісних. Справді, стрижневою характеристикою інноваційної культури є налаштованість не на сьогоднішнє, а на майбутнє. Інноваційна культура завжди пропонує «нове», яке є вдосконаленням, трансформацією, видозміною наявного [2]. Водночас важливим є факт відсутності прямого зв'язку між цінностями інноваційної культури (відкритість до змін) та орієнтацією особистості на майбутнє [5]. Тому неможливо однозначно стверджувати про те, що особистість з вираженою інноваційністю характеризується часовою перспективою, фіксованою на майбутньому, що її внутрішній світ насичений лише образами прийдешнього. Питання про особливості часової перспективи, що певною мірою залежать від індивідуальних відмінностей в інноваційності, потребує подальшого вивчення.

Аналіз інноваційності як важливого параметру особистості ґрунтується на сучасних розробках низки психологічних феноменів: інновативна диспозиція (Л.О. Коростильова, О.С. Советова та інші), інноваційна установка (М.В. Кроз), інноваційна спрямованість, інноваційна компе-

тентність (Є.А. Шмельова), психологічна готовність до інноваційної діяльності (О. П. Соснюк та інші), інноваційна поведінка (Е.В. Галажинський та інші), інноваційна активність (Т.А. Терехова, А.О. Шишкіна), інноваційний потенціал особистості (Ю.О. Власенко, В.К. Калін, В.Є. Клочко та інші), інноваційність (Grewal, Menhta, Kardes, Larsen and Wetherbe та інших). Ми розуміємо інноваційність як здатність особистості до корисних перетворень середовища від стану звичної (хабітуальної) дійсності до оновленої (модернізованої) через пошук та впровадження нововведень (ідей, сенсів, технологій тощо). Саме інноваційність визначає загальну схильність особистості до нового, що є внутрішнім підґрунтям, передумовою стійкого та універсального опанування нововведень у будь-якій сфері діяльності [3].

Розглядаючи структуру інноваційності з позицій континуально-ієрархічної концепції особистості, обґрунтованою О.П. Санніковою [8], ми виокремимо спрямованість як один із вимірів, що дозволяє розглядати суттєві ознаки вказаної властивості. Спрямованість інноваційності відображає вибірковість у психічному реагуванні на новизну та зміни у середовищі та розкриває індивідуальний вибір, «переваги» певних сфер життєдіяльності для прояву цієї властивості. Різновидами спрямованості інноваційності є такі:

- *практична* (орієнтація на пошук та впровадження нових способів виконання повсякденної та виробничої діяльності відповідно у побутовій і професійній сферах);

- *комунікативна* (схильність до випробування нових способів спілкування та взаємодії між людьми у сферах особистого спілкування з близькими та друзями, професійного спілкування, масових комунікацій та в організації внутрішнього досвіду власної особистості, діалогу з власним Я, аутоспрямованість);

- *суспільно-організаційна* (схильність до запровадження нових практик у основних сферах суспільного життя: економіко-фінансовій, екологічній, політичній, соціально-культурній та технічній) [4].

Спрямованість інноваційності окреслює локалізацію цієї властивості за сферами життєдіяльності, де особистість воліє виступати суб'єктом впровадження нововведень. Тому оцінка цього параметру дозволяє значно розширити уявлення про індивідуальні прояви інноваційності, про стійку схильність особистості до вияву інноваційних інтенцій в обраному для себе (свідомо чи несвідомо) життєвому контексті.

На нашу думку, саме специфіка спрямованості інноваційності може визначати особливості часової перспективи особистості, впливати на організацію її темпоральних характеристик та сприяття психологічного часу.

Мета статті – представити результати теоретико-емпіричного дослідження особливостей часової перспективи осіб із різною спрямованістю інноваційності.

Виклад основного матеріалу. Для вивчення вказаного аспекту нами організоване емпіричне дослідження, що містило три етапи: підготовчий, діагностичний, аналітико-інтерпретаційний. Дослідження проведено за допомогою наступних психодіагностичних методик: Опитувальник часової перспективи Ф. Зімбардо (ZTPI) (в адаптації А. Сирцової, Є.Т Соколової., О.В. Мітіної), «Опитувальник часової перспективи трансцендентного майбутнього» (Ф. Зімбардо), «Самооцінка спрямованості інноваційності» (О.В Кузнєцова) [4]. До вибірки увійшли слухачі відділення перепідготовки кадрів за спеціальністю «Психологія», студенти та магістри різних напрямів навчання Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. Всього у дослідженні прийняли участь 230 осіб.

Аналіз отриманих емпіричних даних здійснено за допомогою методів якісного аналізу (методи «асів» та «профілів»). Це дозволило виокремити підвибірки обстежуваних, що характеризуються значним переважанням одного із векторів спрямованості інноваційності, та визначити особливості часової перспективи в кожній з них. Конкретно в нашій вибірці знайдено представників наступних груп: з домінуванням інноваційності в побутовій (ПБІ), професійній (ПРІ) сферах, в сфері масових комунікацій (ІМК), з аутоінноваційною спрямованістю (АІ), з переважанням інноваційності в економіко-фінансовій (ЕФІ), екологічній (ЕІ), соціально-культурній (СКІ) та технічній (ТІ) сферах. Саме в цих підвибірках було побудовано профілі часової перспективи, що показано на рис. 1.

На графіку на вісі ОХ відмічені показники, що відповідають параметрам часової перспективи, на вісі ОУ – процентілі. Середня лінія ряду становить 50 процентілей. Значення, що розташовані в площині вище середньої лінії ряду, характеризують тенденцію до яскравого прояву показників. Розподіл значень в площині нижче середньої лінії ряду є ознакою слабкої вираженості показника. Значення кожної точки на графіку є середнім арифметичним процентільних значень за конкретним показником, що отримані всіма членами групи осіб з певною спрямованістю інноваційності.

На рисунку наочно представлено, що групи осіб із різною спрямованістю інноваційності відрізняються специфікою часової перспективи. Кожен з представлених профілів має свою конфігурацію та особливості розташування відносно середньої лінії ряду. Нас цікавлять ті показники, що займають протилежні позиції на графіку та, відповідно, відображають те, чим відрізняються досліджувані групи.

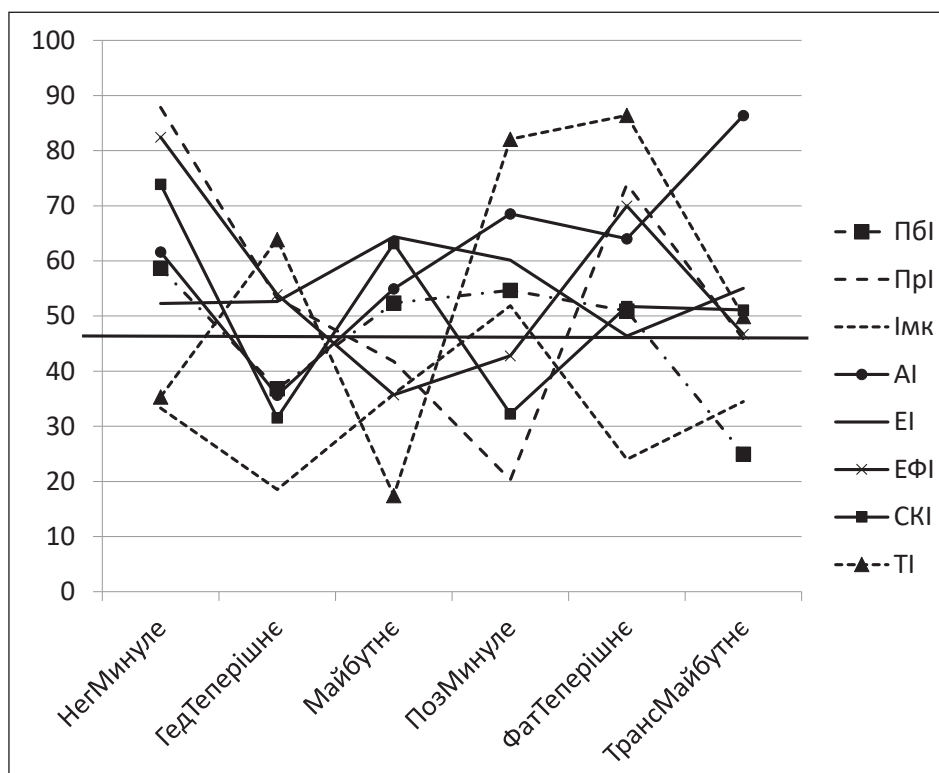


Рис. 1. Профілі часової перспективи осіб з різною спрямованістю інноваційності

Встановлено такі відмінності між групами:

- Пбі та Прі за показником «позитивне минуле», що більш виражений в групі осіб з побутовою інноваційністю (Пбі);
- Пбі та Аі за показником «трансцендентне майбутнє», що відзначається в профілі осіб з аутоінноваційною спрямованістю;
- Пбі та Ті за показниками «фаталістичне теперішнє», «трансцендентне майбутнє», які притаманні особам з вираженою спрямованістю інноваційності на технічну сферу;
- Прі та Імк за показниками «негативне минуле», «фаталістичне теперішнє», що переважають в групі з професійною спрямованістю інноваційності;
- Прі та Аі за показниками «позитивне минуле», «трансцендентне майбутнє», що відрізняють осіб з аутоінноваційною спрямованістю;
- Прі та Еі за показником «позитивне минуле», що домінує в осіб з екологічною інноваційністю;
- Прі та Ті за показником «негативне минуле», що відрізняє профіль осіб з професійною інноваційністю, та показником «позитивне минуле», що виражений в профілі осіб з технічною інноваційністю;
- Імк та Аі за показниками «фаталістичне теперішнє», «трансцендентне майбутнє», котрі вирізняються в профілі групи Аі;
- Імк та ЕФі за показниками «негативне минуле», «гедоністичне теперішнє» та «фаталістичне теперішнє», що переважають в профілі ЕФі;

- Імк та СКі за показником «негативне минуле», що домінують в профілі СКі;
- Імк та Ті за показниками «гедоністичне теперішнє», «фаталістичне теперішнє», що відрізняють осіб з технічною інноваційністю;
- Аі та ЕФі за показником «трансцендентне майбутнє», що переважає в профілі осіб з аутоінноваційною спрямованістю;
- Аі та СКі за показниками «позитивне минуле», «трансцендентне майбутнє», що властиві особам з аутоінноваційною спрямованістю;
- Аі та Ті за показниками «трансцендентне майбутнє», що переважають в осіб з аутоінноваційною спрямованістю, та показником «гедоністичне теперішнє», що властиве особам з технічною інноваційністю;
- ЕФі та Еі за показником «негативне минуле», що переважає у осіб групи ЕФі, та показником «майбутнє», що характеризує профіль Еі;
- ЕФі та Ті за показником «негативне минуле», що притаманний групі ЕФі, та показником «позитивне минуле», котрий домінує в профілі Ті;
- Еі та СКі за показником «позитивне минуле», що властивий профілю Еі;
- Еі та Ті за показником «майбутнє», що відрізняє профіль осіб з екологічною інноваційністю, та показником «фаталістичне теперішнє», що характеризує осіб з технічною інноваційністю;
- СКі та Ті за показниками «негативне минуле», «майбутнє», що притаманні особам групи СКі, та показником «позитивне минуле»,

котрі домінують в профілі осіб з технічною інноваційністю.

Ці дані підтверджено статистично за t-критерієм Стьюдента ($p \leq 0.05$, $p \leq 0.01$).

Подальший аналіз отриманих профілів передбачав пошук комбінацій найбільш виражених показників часової перспективи, які є властивими для кожної з досліджуваних груп і розкривають своєрідні акценти суб'єктивної картини переживання часу власного життя осіб з різною спрямованістю інноваційності. Отримані результати наведено в табл. 1.

Примітка: 1. Умовні скорочення: ПМ – позитивне минуле, ГТ – гедоністичне теперішнє, МБ – майбутнє, ФТ – фаталістичне теперішнє, ТМБ – трансцендентне майбутнє. 2. Ранжування показників відбувалось згідно порядку найбільшого відхилення від середньої лінії ряду в обидві сторони. 3. Знаки «+» та «-» не мають оцінкового значення, вони лише вказують на напрям відхилення показника в сторону високих (+) або низьких значень (-).

Визначення якісно-кількісного сполучення показників дозволило скласти описові характеристики осіб з різною спрямованістю інноваційності в контексті часової перспективи.

Особи з переважанням спрямованості інноваційності на *побутову сферу* (ПБІ) відрізняються сполученням низької орієнтації на трансцендентне майбутнє (ТМБ-) та гедоністичне теперішнє (ГТ-). Отже, для осіб, які орієнтовані на привнесення нововведень в організацію особистого простору – побуту, речей, способу життя, організації вільного часу, не властиві переживання, інтерпретації, мотивації, підґрунтям яких є віра в життя після смерті. Це вказує на певну фіксованість часової перспективи таких осіб в межах реального існування людини, її повсякденної життєдіяльності. Водночас особи з побутовою інноваційністю не схильні до зневажливого, ризикованого ставлення до життя та часу, що вказує на їх зацікавленість наслідками тих подій, що відбуваються у власній історії, на готовність зважувати «за» і «проти» під час прийняття життєво важливих рішень. Тому увага до облаштування свого побуту, зацікавленість у підвищенні його якості за допомогою прогресивних нововведень, що супроводжує цей вектор спрямованості інноваційності, стимулює

до серйозного ставлення до проживання кожного моменту власного життя, де немає дрібниць, навіть у буденності.

Інший психологічний портрет властивий для осіб, які орієнтовані на прояв інноваційності в *професійній сфері* (ПрІ). Вони характеризуються високим рівнем негативного минулого (НМ+), фаталістичного теперішнього (ФТ+) та низькою вагою в суб'єктивній картині життєвого шляху позитивного минулого (ПМ-). Ці дані вказують на песимістичне відразливе ставлення таких осіб до минулого, розчарування щодо наявного досвіду. Переважає негативна оцінка в репрезентаціях попередніх подій. Одночасно стосовно теперішнього домінує установка покірності та смирення. Такий комплекс атитюдів особистості з переважанням професійної інноваційності відображає її центральну орієнтацію на впровадження нових технологій для підвищення якості професійної діяльності, що передбачає незадоволення наявним порядком речей та попереднім досвідом, ставлення до теперішнього, як такого відрізка життя, що має скоріше пройти, необхідно лише почекати. Вочевидь, занурення до процесів модернізації, оновлення змісту, технологій в професійно-виробничій сфері життя на тлі спротиву та масової відданості застарілим формам посилює відчуття безпорадності та безнадії.

Представникам групи, що характеризується спрямованістю інноваційності на *сферу масових комунікацій* (Імк), притаманна низька орієнтація на гедоністичне теперішнє (ГТ-), фаталістичне теперішнє (ФТ-), негативне минуле (НМ-), трансцендентне майбутнє (ТМБ-) та майбутнє як таке (МБ-). Такий результат вказує не тільки на невідзначеність часової перспективи цих людей, а скоріше свідчить про певне злиття уявлень про власне життя та життя партнерів з віртуальної комунікації. Схильність особистості до пошуку нових форм самореалізації та постійного оновлення комунікації в сфері медіасистем відповідає тенденції нівелювання переживань, пов'язаних з часом життя, певного суб'єктивного «відходу» від власної історії.

На відміну від попередньої групи, особистості, що відзначаються *аутоінноваційною спрямованістю* (АІ), демонструють високу орієнтацію на трансцендентне майбутнє (ТМБ+), позитивне

Таблиця 1

Специфіка часової перспективи в групах осіб з різним вектором спрямованості інноваційності

Ранг	Групи осіб з різною спрямованістю інноваційності							
	ПБІ	ПрІ	Імк	АІ	ЕФІ	ЕІ	СКІ	ТІ
1	ТМБ-	НМ+	ГТ-	ТМБ+	НМ+	МБ+	НМ+	ФТ+
2	ГТ-	ПМ-	ФТ-	ПМ+	ФТ+	ПМ+	ГТ-	МБ-
3		ФТ+	НМ-	ГТ-	МБ-		ПМ-	ПМ+
4			ТМБ-	ФТ+			МБ+	НМ-
5			МБ-	НМ+				ГТ+

минуле (ПМ+) та одночасно негативне минуле (НМ+), фаталістичне теперішнє (ФТ+). При цьому їм не властивий такий вимір часової перспективи, як гедоністичне теперішнє. Такий комплекс уявлень про власне життя відображає зосередженість осіб, орієнтованих на прийняття нових цінностей, формування нових смислів, цілей, моральних переконань, репрезентація нових знань, на саморозвиток та самозміни, на питаннях аналізу власного досвіду. Він сприймається у повноті позитивних та негативних подій, болісних і радісних, життєствердних переживань. При цьому важливою ознакою таких осіб є зацікавленість у майбутньому, націленість на плани і досягнення мети. Їм властива віра у життя після смерті, що створює трансцендентний вектор майбутнього. Отже, особи з аутоінноваційною спрямованістю схильні будувати власне життя на основі усвідомлення неминучості смерті. Д. О. Леонтьєв вказує на те, що ставлення до смерті у найбільш розвинутих особистостей далеке від відчаю, страху та трагізму, це ставлення прийняття, примирення та пошуку позитивного смислу у власній смерті [цит. за 6]. Тому заглиблення у процес самоконституювання особистості на основі прогресивних гуманістичних ідей підштовхує до найповнішого усвідомлення всіх боків свого життя – і минулого, і майбутнього, і народження, і смерті.

Група осіб зі спрямованістю інноваційності на *економіко-фінансову сферу* (ЕФІ) вирізняється високими значеннями негативного минулого (НМ+) та фаталістичного теперішнього (ФТ+) та низькими – майбутнього (МБ-). Особи, що відрізняються розвинутою економічною спрямованістю інноваційності, орієнтовані на нові практики ведення фінансів, отримання прибутку, підвищення зиску. Сама ідея збагачення, збереження своїх капіталів, в тому числі за допомогою модерних практик, провокує питання безпеки від негативних економічних явищ, від яких є потреба втекти, захиститися, що й підштовхує до пошуку нових, більш сучасних рішень. Це стимулює до негативних конотацій у інтерпретаціях минулого досвіду, підсилює спогади про небезпеку економічного падіння, навіть про зuboжіння, які реально або уявно були присутні у минулому. При цьому є впевненість у тому, що значно вплинути на перебіг подій неможливо та необхідно покладатися на долю. Така спрямованість інноваційності блокує установки на розвиток, на планування кращого майбутнього та постановку прогресивної мети.

Відмінні особливості часової перспективи помічаємо в характеристиці осіб з яскраво вираженою спрямованістю інноваційності на *екологічну сферу* (ЕІ). Вона відзначається високою орієнтацією на майбутнє (МБ+) та позитивне минуле (ПМ+). Особистості, котрі схильні до впровадження нових способів організації взаємодії людини з оточую-

чим середовищем (природа, міське середовище), перебувають у смислових контекстах відтермінованих змін, тому зорієнтовані на винагороди майбутнього, сконцентровані на планах щодо трансформації середовища на користь наступних поколінь, керуються цінностями розвитку. Їм властиве й сприйнятливосте ставлення до минулого, ностальгія та репрезентація минулого досвіду як позитивного здобутку.

Особи з переважанням *соціально-культурного* вектору спрямованості інноваційності (СКІ) характеризуються вираженою репрезентацією негативного минулого (НМ+) та майбутнього (МБ+), але не схильні до звертання до гедоністичного теперішнього (ГТ-) та позитивного минулого (ПМ-). Особистості, орієнтовані на нові смисли, культурні та освітні практики, що трансформують та осучаснюють суспільство, на соціальні інновації, що змінюють суспільну думку, суспільні настрої, наприклад, у сфері державотворення, розвитку громади тощо, закономірно демонструють захопленість майбутнім. Їх репрезентації насичені картинами модерного світу, що збуджує до постановки цілей та реалізації планів щодо побудови майбутнього. Разом з тим вони схильні підкреслювати негативний досвід, як особистий, так і суспільний, концентруватися на травмах та болісних сторінках історії. Втім, намагаються не гаяти час, відчувають відповідальність за актуальний момент життя, за перебіг подій, налаштовані на серйозне ставлення до сьогодення.

Особистості з розвинутою спрямованістю інноваційності на *технічну сферу* (ТІ) демонструють акцентованість в суб'єктивному світі фаталістичного теперішнього (ФТ+), гедоністичного теперішнього (ГТ+), позитивного минулого ПМ+ та низьку орієнтацію на майбутнє МБ- та негативне минуле НМ-. Люди, зорієнтовані на прояв інноваційності суто в технічній сфері, на пошук, використання та впровадження технічних нововведень, характеризуються відстороненістю від актуальних подій життя, ігноруванням власної ролі у побудові майбутнього, упевненістю у тому, що їх історія розгортається за законами долі. При цьому вони відрізняються від усіх інших груп гедоністичним ставленням до часу та життя, захопленістю моментом, зорієнтованістю на насолоду та безтурботність. Не відчувають конфлікту з минулим, приймають його, позитивно оцінюють та дорожать спогадами. Не відчувають поштовху до змін, до перебудов, не захоплені планами на майбутнє. Такі особливості часової перспективи вказують на загальну психічну інфантильність осіб з технічною спрямованістю інноваційності.

Таким чином, отримані дані засвідчують різноманітність вибору часової орієнтації особами з вираженою інноваційністю залежно від сфери, де ця властивість виявляється найбільшою

мірою. Особи з різною спрямованістю інноваційності характеризуються певною специфікою часової перспективи, що виявляється як своєрідна суб'єктивна репрезентація подій минулого, теперішнього та майбутнього. Тому під час здійснення цілеспрямованого впливу щодо розвитку інноваційності певного спрямування слід враховувати й психологічні наслідки, що торкатимуться системи установок, уявлень щодо часового виміру життя.

Висновки. Висвітлені результати теоретико-емпіричного дослідження засвідчують, що інноваційність як стійка властивість особистості має спектр проявів у просторі психологічного часу людини. При цьому інноваційність як загальна схильність особистості до нового, що є внутрішнім підґрунтям, передумовою стійкого та універсального опанування нововведень у будь-якій сфері діяльності, має кілька вимірів, одним з яких є спрямованість. Саме спрямованість окреслює локалізацію цієї властивості за сферами життєдіяльності, де особистість воліє виступати суб'єктом впровадження нововведень. Встановлено, що схильність особистості до прояву інноваційних інтенцій в певній сфері життєдіяльності зумовлює диференціацію часової перспективи та утворення своєрідних комплексів її показників. Описано специфічні характеристики часової перспективи осіб з різною спрямованістю інноваційності. Отримані результати засвідчують, що вибірковість у психічному реагуванні на новизну та зміни, яка відображена у спрямованості інноваційності, створює підґрунтя для занурення людини у інформаційно-сміслові контексти середовища для накопичення відповідного досвіду, що й позначається певною мірою на модусі сприйняття психологічного часу та формуванні темпоральних характеристик особистості.

Подальший розвиток досліджень обраного напрямку передбачає розгляд специфіки часової перспективи представників різних типів інноваційності, аналіз різноманітних параметрів картини життєвого шляху, що супроводжують становлення інноваційної особистості.

Література:

1. Зимбардо Ф. Парадокс времени. Новая психология времени, которая улучшит вашу жизнь / Ф. Зимбардо, Дж. Бойд. СПб.: Речь, 2010. 352 с.
2. Кириленко К.М. Підходи до розуміння інноваційної культури в контексті сучасного наукового дискурсу та їх наскрізні ідеї. Питання культурології. 2015. №31. URL: <https://journal-knukim.com.ua/index.php/culturology/article/view/57>.
3. Кузнєцова О.В. Інноваційність як багатовимірна властивість особистості: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми психології інновацій: теорія та практика» (Одеса, 15 вересня 2017 року). М-во освіти та науки, ПНПУ ім. К.Д. Ушинського. Одеса: ВМВ, 2017. С.17–22.
4. Кузнєцова О.В. Спрямованість інноваційності особистості та її діагностика. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». 2017. Вип. 5. Т. 1. С. 78–83.
5. Лебедева Н. М. Ценности и отношение к инновациям: межкультурные различия. Психологический журнал. 2009. Т. 30. № 6. С. 81–92.
6. Махиева Л.Ф. Временная перспектива трансцендентного будущего: история и перспективы исследования. Современные исследования социальных проблем (электронный научный журнал). 2012. № 6 (14). URL: <https://www.sisp.nkras.ru>.
7. Нюттен Ж. Мотивация, действие и перспектива будущего. М.: Смысл, 2004. 608 с.
8. Санникова О.П. Эмоциональность в структуре личности. Одесса: Хорс, 1995. 334 с.
9. Скворчевська Є.Л. Психологічні особливості часової перспективи та сприйняття часу у психологічних дослідженнях. Науковий огляд. 2016. № 1 (22). URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/145611307.pdf>.
10. Сырцова А. Опросник по временной перспективе Ф. Зимбардо (ZPTI): результаты психометрического анализа русскоязычной версии / А. Сырцова, О.В. Митина. Вестник Моск. ун-та. Серия 14. Психология. 2008. № 4. С. 67–89.
11. Яворовська Л.М. Теоретичний аналіз підходів до визначення часової перспективи особистості / Л.М. Яворовська, Г.С. Хафізова. Вісник Харківського національного університету. Серія «Психологія». 2011. № 959. С. 200–203.

Кузнецова О. В. Координаты временной перспективы лиц с разной направленностью инновационности

В статье представлены результаты теоретико-эмпирического исследования особенностей временной перспективы лиц с разной направленностью инновационности. Инновационность рассматривается как устойчивое свойство личности, как ее способность к полезным преобразованиям среды от состояния обычной (хабитуальной) действительности к обновленной (модернизированной) через поиск и внедрение нововведений (идей, смыслов, технологии и так далее). Направленность инновационности отражает избирательность в психическом реагировании на новизну и изменения среды и раскрывает индивидуальный выбор, «предпочтения» определенных сфер для проявления этого свойства. Установлено, что лица с разной направленностью инновационности характеризуются определенной спецификой временной перспективы, что проявляется как своеобразная субъективная репрезентация событий прошлого, настоящего и будущего.

Ключевые слова: инновационность, направленность инновационности, инновационная личность, временная перспектива, психологическое время, жизненный путь.

Kuznietsova O. V. Coordinates of the temporary perspective of persons with different directions of innovation

The article presents the results of theoretical and empirical research of the features of the temporary perspective of persons with different directions of innovation. Innovation is considered as a stable property of the individual, as its ability to make useful transformations of the environment from the state of ordinary (habitual) reality to the renewed (modernized) state through the search and introduction of innovations (ideas, meanings, technologies, etc.). The direction of innovation reflects selectivity in the psychic response to novelty and changes in the environment and reveals the individual choice, the «preferences» of certain spheres for the manifestation of this property. It is established that people with different directions of innovation are characterized by a specific specificity of the temporary perspective, which manifests itself as a kind of subjective representation of past, present and future events.

Key words: innovativeness, innovation orientation, innovative personality, time perspective, psychological time, life path.